

تاریخ و فرهنگ
موسیقی جهان

نویسنده: حسن زندیاف

انتشارات سورمهه - وابسته حوزه هنری

مرکز موسیقی حوزه هنری

تاریخ و فرهنگ موسیقی جهان

نویسنده: حسن زندیاف

ویراستار: نیوشا صدر

چاپ و صحافی: واژه پرداز اندیشه - چاپ اندیشه

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۰۶-۵۱۸-۶

نقل و چاپ نوشته‌ها منوط به اجازه رسمی از ناشر است.

سرشناسه: زندیاف، حسن، ۱۳۱۹-

عنوان و نام پدیدآور: تاریخ و فرهنگ موسیقی جهان / نویسنده حسن زندیاف.

مشخصات نشر: تهران: شرکت انتشارات سوره مهر، سازمان

تبلیغات اسلامی، حوزه هنری، مرکز موسیقی، ۱۳۸۷.

مشخصات ظاهری: ۳۹۸ص: مصور.

ISBN: 978 - 964 - 506 - 518 - 6

وضعیت فهرست نویسی: فیا.

موضوع: موسیقی -- تاریخ و نقد.

شناسه افزوده: شرکت انتشارات سوره مهر.

شناسه افزوده: سازمان تبلیغات اسلامی، حوزه هنری.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۷ت۲/ز۹/ML۱۶۰

رده‌بندی دیویی: ۷۸۰/۹

شماره کتاب‌شناسی ملی: ۱۲۴۶۹۸۸

نشانی: تهران، خیابان حافظ، خیابان رشت، پلاک ۲۳

صندوق پستی:

تلفن: ۶۱۹۴۲ سامانه پیامک: ۳۰۰۰۵۳۱۹

تلفن مرکز بخش: (بج خط) ۶۶۴۶۰۹۹۳ فکس: ۶۶۴۶۹۹۵۱

www.sooremehr.ir

فهرست

بخش اول		بخش دوم	
۸۷	اشاره‌های کوتاه به تاریخ	۱۷	خاور نزدیک
۹۷	نیایش باتن، (ادای قسم باتن)	۲۱	شخصیت‌های تاریخی ۱
۹۹	فرهنگ قدیم آسیا	۲۳	شخصیت‌های تاریخی ۲
۱۰۳	مصر	۲۷۹	تحلیل موسیقی ایرانی
	قوم یهود	۳۲	اشاره‌ای به تاریخ معاصر موسیقی
	چین ۱	۳۴	در ایران
	هندوستان	۳۶	سنت و فرهنگ
	آفریقا	۳۸	سنت از دیدگاه غرب
	سازهای آفریقا	۴۱	سنت و موسیقی سنتی - شعر
	سرخ‌پوستان	۴۷	و موسیقی
	اقیانوسیه-استرالیا	۵۲	مطربی
	فرهنگ رشد یافته آسیا و خاور دور	۵۷	بخش سوم
	چین ۲	۵۹	اساس موسیقی غرب
	چگونگی اصوات در چین تئاتر چین	۶۱	فرهنگ موسیقی یونان - (یونان، روم)
	کره	۶۶	تئوری موسیقی یونان
	ژاپن	۶۷	روم
	جنوب شرق آسیا هندوستان	۷۳	موسیقی روم
	ارکستر گاملان	۷۶	آغاز رشد موسیقی در اروپا
		۱۳۹	
		۱۳۸	
		۱۴۲	
		۱۴۵	
		۱۵۱	

۲۰۰	۱۵۳ مینه زانگ در آلمان	آوازهای مذهبی و روحانی
۲۰۱	چند صدایی در آرگانم	
۲۰۳	پرتینوس ماگنوس	بخش چهارم
۲۰۵	۱۵۷ آرس آنتیک	موسیقی کلیسا
۲۰۶	۱۶۰ آرس نوا	سسلیسیسم
۲۰۷	گیوم دماشو	لغات پایگی در موسیقی:
	بخش پنجم	(ترپوس، تنوس، مدوس، مادر یگال،
۲۱۱	شکل گیری موسیقی جدید (رنسانس)	پاسیون، کانتات، کانتوس، دیسکانتوس،
۲۱۵	سازهای قرون وسطا	لایش، مینه زانگ، ارگانم، مس، موته
۲۱۸	گوتیک	توس، موت، آکاپلا، سکوانس، فاکس
۲۱۹	رنسانس	بور دون، پسالم، رچیناتیف، آریا، هیمنه،
۲۲۰	اواخر رنسانس - شروع باروک	ناسیونال هیمنه، کاواتینه، تراکتوس، اد،
۲۲۳	مدرسه روم - اسپانیا - ونیز	لید، بالاد)
۲۲۶	۱۸۳ انگلیس در قرن ۱۶	موسیقی غیر کلیسایی
۲۲۶	۱۸۵ ارلاندو دی لاسو	اوج قرون وسطا تا شروع رنسانس
	۱۸۸ بخش ششم	سازهای اشراف قرون وسطا
۲۲۹	۱۹۲ اپرا - اپرای ونیز - اپرا سربا - اپرابوفا	گر گوریان
۲۳۵	۱۹۴ اسکارلاتی آلساندرو	نت و تئوری
	۱۹۸ بخش هفتم	ترابادور

فهرست

۲۳۹	سونات، کامر موزیک، کنتینو)	پیدایش نت
	بخش یازدهم	بخش هشتم
۲۷۱	کلاسیک	شکل گرفتن رقص تحت عنوان
۲۷۵	رومانتیک	سوئیت
	۲۴۸ (پونتی چلو، فلاژلت، فلاتاتو)	اشکال مختلف رقصها
	بخش دوازدهم	(گاووت، پاسه پیه، پاساکالیا، چاکونه، برانله،
۲۸۵	ارکستر	باس دانس، پاوانه، گالیارد، منوئت، بوره،
	(کاپله، آکاپلا، کامرا تافلورنتینا، جنرال باس،	ریگادون، پرلودیم، کاساسیون، دیورتی
	کنسر توگروسو، پدال)	منتو، سرناد، انترادا، توکاتا، سالتارلو، تارانلا)
	بخش سیزدهم	آله ماند - کورانت ساراباند - ژینگ
۲۹۵	فیلارمونیک	بخش نهم
۲۹۹	گِرا ل	باروک
۳۰۰	کر	روکوکو
	بخش چهاردهم	سازهای باروک
۳۰۳	ارکستر سمفونی	سازندگان ارگ
	(خانواده زهی، ربک، فیدل، لیرا، ویول)	بخش دهم
۳۱۰	تکامل ویولن	فشرده‌ای از تکامل فرم
	(رشد ویولن سازی، بدنه ویولن، نظافت داخل	(کنتراپوئن، مونودی، پیش فرم فوک،
	ویولن، نظافت خارج، کاربرد ویولن)	هوموفونی، پولی فونی، کنسر توگروسو،
۳۱۵	آرشه	

۳۵۳	هلیکون) سازهای کوبه‌ای (هاک برت، سیمبال، پسالتریم، گلیساندو، اکسیلوفون، فیدل چوبی، ژینگ لیرا، گلوک، چلستا، تیمپانی، طبل، طبل بزرگ، طبل کوچک، سنج، گانگ، تمبور، تمبورین، کاستانیت، مثلت)	۳۱۸	(پیدایش آرشه، نظافت آرشه) تکامل تکنیک ویولن از گذشته تا به امروز (تکامل نواختن ویولن) (کتاب‌های درسی برای تدریس ویولن، درس برای نوآموزان) مواردی درباره ویولن
	بخش پانزدهم موسیقی اواخر قرن ۲۰ و اوایل قرن ۲۱	۳۲۰	ویولا (ویولاباسا، ویولاباستاردا، ویولادگامبا، ویولادابراتچیو، ویلادآموره، ویولادا اسپالا، ویولاتنور، ویولتا)
۲۶۷	هیپ - هوپ	۳۲۹	ویولنسل - چلو
۳۷۵	رپ	۳۳۱	کنتراباس (گامبه، پوشت)
۳۷۸	برک دانس	۳۳۴	سازهای بادی چوبی (فلوت، بلوک فلوت، ابوا، هورن انگلیسی، کلارینت، باست هورن، فاگوت، کنترافاگوت)
۳۸۰	دیوارنویسی - گرافیک	۳۴۴	سازهای بادی برنجی (ترمپت، گرنٹ، هورن، پوزان، توبا،
۳۸۴	لغات مهم هیپ - هوپ		
۳۹۵	هیپ - هوپ در ایران		

اشاره‌ای کوتاه به تاریخ

موسیقی، هرگز از سیر اندیشه و تفکر آدمی دور نبوده است و به همین دلیل برای دستیابی به روند معقول تکامل آن، چاره‌ای نداریم جز آنکه از ابتدا و از میان زندگی انسان‌های نخستین و سرزمین‌های مختلف به دنبال یافتن رخدادها و حوادثی باشیم که در طول تاریخ، موسیقی ملل را متأثر کرده است.

اگر قصد داشته باشیم که شناخت کل تاریخ موسیقی را فقط با موسیقی غرب و شناخت سونات‌ها و سیمفونی‌ها آغاز کنیم، عملاً راه بیهوده‌ای رفته‌ایم، چون این روش کار شناخت موسیقی را غیر ممکن می‌سازد؛ تنها مطالعه در تاریخ است که کمک می‌کند تا قضاوت ما، از هرگونه اشتباه و خطا به دور بماند.

موسیقی از بدو پیدایش زندگی بر روی زمین وجود داشته است، اما زمان دقیق آن را نمی‌شود تعیین کرد. موسیقی غیر انسانی یا طبیعی با ظهور پدیده‌های طبیعی یا به

۱. سیمفونی - سیمفونی هر دو نوشته درست است و هر دو به کار می‌رود. سیمفونی یونانی، لاتین و سیمفونی در اروپا مورد استفاده است.

عرصه وجود نهاده و پا به پای آن به حیات خود ادامه داده است. انواع اصوات طبیعی چون صدای آب، برگ درختان، نغمه پرندگان و... جلوه نخستین موسیقی است. اما به دو علت اطلاع دقیقی از نقطه آغازین موسیقی انسانی در دست نداریم؛ نخست اینکه آلات موسیقی از چوب و گل ساخته می شد و قابل فرسایش بود. در نتیجه در طول زمان بسیاری از آنان از بین رفته است و دوم اینکه خمیرمایه موسیقی، صوت است و اصوات پدیده‌ای ناپایدار و فرارند و بدون وجود دستگاه‌هایی برای ضبط و حراست از آنان، در فضای لایتناهی محو می شوند.

این دو عامل موجب شده‌اند که اکنون تمام قضاوت‌های ما بر پایه حدس و گمانی آمیخته با یقین استوار شوند. با این حال، آنچه در زمینه موسیقی از آثار گذشتگان به ما رسیده است، نشانگر آن است که موسیقی، در کنار بقیه عناصر زندگی، حرکت داشته است تا در نهایت به شکل هنری مستقل درآمد و انسان توانست این جریان فرار را مهار کند و به ثبت برساند.

یافتن تکه‌های گمشده این مجموعه، ذهن محققان و دانشمندان موسیقی را به خود مشغول کرد و از آن با عنوان «موسیقی‌شناسی جوامع»^۱ یاد می‌کنند. آن‌ها ابتدا، فرضیه‌ها را پیش رو قرار دادند و کوشش کردند که سرنخی از زندگی انسان‌های اولیه و اقوام و گروه‌های انسانی به دست آورند. البته برای دانستن روند پیشرفت موسیقی که چگونه تعدد و اختلاف اصوات به هماهنگی رسیده است، باید تمام اشکال حاضر را که شامل عناصر مختلف است در نظر بگیریم. به این ترتیب، مشخصاتی به دست می‌آید. برای مثال زمانی که رقص با یک وسیله (ساز) کوبه‌ای همراه شود، تولید ریتم می‌کند، جدا از این آوازهای بسیار ساده‌ای به دست ما رسیده است که بیانگر نیازها و خواست‌ها و دانش زمان خود است و همین دو جریان، ما را در یافتن چگونگی ابتدایی‌ترین شکل موسیقی یاری می‌کند. چنانکه داروین^۲، محقق و طبیعی‌دان پرآوازه انگلیس، پس از تحقیقات خود به این نتیجه رسید: زمانی که انسان‌های اولیه فریاد می‌کشیدند، صدایی مشخص شبیه به تُن^۳ از گلویشان خارج می‌شد.

آواز اولیه تنها توسط مردان خوانده می‌شد. آن‌ها قطعاً از این آواز برای برقراری ارتباط‌های عاشقانه استفاده نمی‌کردند. برای توضیح این مطلب بد نیست که نقبی

۱. Musik ethnologie: نژادشناسی ادبیات موسیقی

2. Charles. R. Darwin

۳. تن (ton) برای نامیدن اصوات موسیقی به کار می‌رود که در غیر این صورت از آن به عنوان صدا نام می‌بریم.

به تاریخ فلسفه بزنیم. تاریخ فلسفه با دو منطق شکل گرفت: اول نظریه ایده آلیستی و دوم نظریه منطقی و دیالکتیک؛ همان طور که از نام آن‌ها مشخص است، نظریه اول از ذهنیت نشئت می‌گیرد و دومی از منطق عمل. هنر، آواز عاشقانه و... مقولاتی هستند که در نظریات ایده آلیستی مطرح می‌شوند. انسان‌های اولیه که در مراحل ابتدایی شکل‌گیری زندگی به سر می‌بردند، آواز را با ملزومات زندگی ابتدایی خود می‌آمیختند و در موقع کار، آواز می‌خواندند. کارل بوشر^۱ در کتاب خود با عنوان اکونومی ملی آواز خواندن انسان‌های اولیه را هم‌زمان با کار به اثبات رسانده است. کار دسته‌جمعی، همراه با ریتم و آواز، به شکلی که در زندگی انسان‌های اولیه به چشم می‌خورد، بازدهی بیشتری دارد ولی تحقیقات انسان‌شناسی نشان می‌دهد که امروزه کمتر از این روش استفاده می‌شود.

کارل اشتمف^۲ روان‌شناس و پایه‌گذار شناخت موسیقی، در مورد برقراری ارتباط چنین می‌گوید: «هر انسانی برای برقراری ارتباط و فهماندن منظور خود، از کلام استفاده می‌کند، موسیقی هم یک وسیله گفتاری است، چنان‌که رقص هم در حرکات خود، مطلبی را بیان می‌کند. صدای عادی انسان اولیه، برای رساندن مقصود به فاصله‌های دور نارسا بود و به همین دلیل او صدای خود را تا بالاترین مرز بالا آورد و فریاد همراه با کلام او، سازنده جملات موسیقی اولیه گردید.»

فرضیه‌های دیگر نیز بر شکل‌گیری موسیقی ابتدایی به وسیله فریاد «فریاد گفتاری» تأکید دارند. متفکران بنامی چون روسو^۳، هردر^۴ و فیلسوف انگلیسی، هربرت اسپنسر^۵ نیز معتقد بودند که با اکسنت (آوا- فشاره) کلام یا به عبارتی بالا و پایین آمدن صدا در گفتار، موسیقی شکل گرفت و به تکامل رسید. کورت زاکس^۶ بر همان فرضیه گذشتگان اشاره دارد: «جیغ در ابتدا برای فهماندن مقصود انسان‌های اولیه و رساندن پیام از راه دور به کار رفت و در طول زمان، با تغییراتی به آواز تبدیل شد.» تحقیق‌ها، حاکی از آن است که امروزه هم انسان‌هایی با همان شیوه انسان‌های اولیه بر روی کره زمین زندگی می‌کنند و چنین تصویر زنده‌ای می‌تواند به بسیاری از

1. Karl Buecher 1847-1930
2. Carl Stumpf 1848-1936
3. Rousseau
4. Herder
5. Herbert Spencer 1820-1903
6. Curt Sachs 1989-1959

مجهولات ما پاسخ دهد. برای نمونه در آمریکای جنوبی^۱، سیلون ودا^۲ و یا جزیره آندامان^۳ و... گروه‌های زیادی هستند که همراه با کار، آواز می‌خوانند، ملودی آواز آنان، بسیار کوتاه و فشرده است و به عبارتی آواز آنان از يك، دو، سه یا چهار تن تشکیل شده که در کنار هم استفاده می‌شود و موتیو^۴ این موسیقی، غالباً تکراری و فاقد پایان است و صرفاً در نقطه‌ای که پایان این موتیو تشخیص داده می‌شود، صدا پایین می‌آید. ریتم این آوازه‌ها بسیار ساده و تقریباً دو ضربی است، اما گاهی ارزش زمانی آن، به ساده‌ترین شکل تغییر می‌کند، مثلاً نت سیاه به چنگ بدل می‌شود. مسئله‌ای که در آواز وجود داشت، تقسیم‌بندی آکسنت بود که موجب تحرك وزنی اشعار شد حرکتی که بالذت در طبیعت انسان است.

صدها سال، پس از دوره اولیه، ذهن انسان، بیشتر متوجه موسیقی شد و همین توجه، موجب گسترش موسیقی بود. اما شکل آن، همچنان فشرده بود و تن‌های معدودی مورد استفاده قرار می‌گرفت. آرام آرام، آن‌ها متوجه یکنواخت بودن صدای گفتاری شدند، صدایی مونوتن، که در يك خط تولید می‌شد. برای اینکه خط موسیقی از صدای گفتاری جدا شود، صدای موزیکال را در فواصل بالاتری به کار بردند، یعنی در چهار یا پنج فاصله بالاتر از نقطه شروع، که به این ترتیب، فاصله چهارم و پنجم، وارد موسیقی شد. ترکیب عناصر تن و ریتم، به گسترش موسیقی اولیه دامن زد، به شکلی که با اختلاف کلام گفتاری هم‌آهنگ شد. کلام گفتاری فاقد احساس موزیکال بود که همراه با ریتم و تغییر اصوات، ارزش موسیقایی پیدا کرد. باید ذکر کرد که زیبایی‌شناسی در این عمل، هدف نبود، بلکه قصد، جدا کردن کلام و موسیقی بود تا بتواند ترکیبی از وقایع زندگی را بیان کند.

1. Feuer Laender
2. Ceylon Wedda
3. Andaman

۴ موتیو: جمله موسیقی است.

موسیقی، هرگز از سیر اندیشه و تفکر آدمی دور نبوده است و به همین دلیل برای دستیابی به روند معقول تکامل آن، چاره‌ای نداریم جز آن که از ابتدا و از میان زندگی انسانهای نخستین و سرزمینهای مختلف به دنبال یافتن رخدادها و حوادثی باشیم که در طول تاریخ، موسیقی ملل را متأثر کرده است. اگر قصد داشته باشیم که با موسیقی غرب و شناخت سونات‌ها و ستفونی‌ها آغاز کنیم، عملاً راه بیهوده‌ای رفته‌ایم، چون این روش کار شناخت موسیقی را غیر ممکن می‌سازد؛ تنها مطالعه در تاریخ است که کمک می‌کند تا قضاوت ما، از هرگونه اشتباه و خطا به دور بماند.

مرکز موسیقی حوزه هنری

ناشر: روتو اندیشه و هنر انقلاب اسلامی

سوره مهر (وابسته به حوزه هنری)
ناشر: برگزیده سال‌های ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۰

تهران/خیابان حافظ/خیابان رشت/پلاک ۲۳
صندوق پستی: ۱۵۸۱۵/۱۱۴۴ تلفن: ۶۱۹۴۲
سامانه پیامک: ۳۰۰۰۵۳۱۹
مرکز بخشی: شرکت انتشارات سوره مهر
تلفن: (پنج خط) ۶۶۴۶۰۹۹۳ فکس: ۶۶۴۶۹۹۵۱

ISBN - 978 - 964 - 506 - 516 - 6

